

L. Fuchs; New Kreuterbuch, 1543, Von Dyllen.

Von Dyllen. Cap. IX.

(A) Namen.

Dyll, oder Dyllkraut würdt zů Latein und auff Griechisch Anethum genent, welchen namen es in den Apotecken behalten hat biß hieher.

Gestalt.

Dyll wechst hoch über sich, mit runden stengeln, unnd vilen gewerblin unnd zweiglin, bringt kleine schmale bletter einem breytten faden nit ungleich, wie der Fenchel, darzů schõne geele gekrõnte blůmen. Der same ist breyt, einem kleinen blettlin gleich. Die wurtzel ist holtzecht, nit seer lang, unnd weiß. In summa, Dyll ist dem Fenchel der gestalt nach gantz gleich, also das sie nit leichtlich von einem yeden mōgen underscheydet werden.

Van dille. Kapittel 9. (**Anethum graveolens**)

Namen.

Dille of dillenkruid wordt in Latijn en op Grieks Anethum genoemd welke naam het in de apotheken behouden heeft tot hier.

Gestalte.

Dille groeit hoog omhoog met ronde stengels en vele werveltjes en twijgjes, brengt kleine smalle bladeren een brede vezel niet ongelijk zoals de venkel, daartoe schone gele gekroonde bloemen. Het zaad is breed, een klein blaadje gelijk. De wortel is houtachtig, niet zeer lang en wit. In summa, dille is de venkel naar de gestalte gans gelijk also dat ze niet licht van iedereen mogen onderscheiden worden.

(B) Statt seiner wachsung.

Wechst allenthalben in den gärten do mans hin pflantz. Kompt auch von sich selbs, wie der Fenchel.

Zeit.

Blüet fürnemlich im Brachmonat unnd Hewmonat.

Die natur und complexion.

Dyll ist warm im andern grad, oder im anfang des dritten, unnd im ersten trucken, oder im anfang des andern grads. Der gebrent Dyll ist warm unnd trucken im dritten grad.

Die krafft und würckung.

(C) Dyll samen und die ôbersten gipffelin an den stengeln und zweiglin in wasser gesotten, bringen den frawen die versigene milch wider, stillet das grimmen, zerteylt die blâst unnd wind im bauch, stelt das würgen unnd den stûlgang. Treibt den harn. Miltet das hexgen und auffstossen des magens. Macht die augen dunckel und finster. So man Dyll offt trinckt und stâtigs neüpt, tilgt er auß den samen der geburt dienstlich. Ein dampff bad auß Dyllen gemacht, oder gesotten und darauff gesessen, benimpt das auffsteigen der mûter. Dyll samen zû âschen gemacht und gepulvert, heylet die knôpff oder runtzel am hindern, condylomata genent. Dyll in ôl gesotten, verzeret, lindert die schmerzen, macht schlaffen, und zeitiget die groben geschwulst. Gebrent Dyll ist gût zû den feuchten geschwâren, und in sonderheyt heylet es die geschwâr an den heimlichen orten. [58, 59]

Zijn groeiplaats.

Groeit overal in de hof waar men het heen plant. Komt ook van zichzelf zoals de venkel.

Tijd.

Bloeit voornamelijk in juni en juli.

De natuur en samengesteldheid.

Dille is warm in andere graad of in aanvang van de derde en in eerste droog of in aanvang van de andere graad. De gebrande dille is warm en droog in derde graad.

De kracht en werking.

Dille zaden en die bovenste topjes aan de stengels en twijgjes in water gekookt brengen de vrouwen de opgehouden melk weer, stilt dat grommen, verdeelt de opblazingen en winden in buik, stelpt dat würgen en de stoelgang. Drijft de plas. Mildert dat ophitsen en opstoten van de maag. Maakt de ogen donker en duister. Zo men dille vaak drinkt en steeds geniet delgt het uit de zaden de geboorte dienstig. Een dampbad uit dille gemaakt of gekookt en daarop gezeten beneemt dat opstijgen der baarmoeder. Dille zaden tot as gemaakt en gepoederd heelt de knop of rimpel aan achterste, condylomata genoemd. Dille in olie gekookt verteert en verzacht de smarten, maakt slapen en rijpt de grove zwellingen. Gebrande dille is goed tot de vochtige zweren en vooral heelt het de zweren aan de heimelijke oorden. [58, 59]

Dodonaeus;

Van Dille kap. LXXII.

Vorm.

Anethum of dille.

(Anethum graveolens)

Dille heeft ronde, geknoopte steeltjes met veel aangroeiende scheuten en takjes die vijf en veertig of zestig cm hoog groeit. De bladeren zijn zeer gesneden en lijken veel op de bladeren van venkel, maar met hardere en grovere bladslippen. De bloemen zijn geel en groeien met schermen, gelijk als venkel, op het opperste van de stelen en als die vergaan dan volgt het zaad dat klein en breed is. De wortel is wit en sterft alle jaren.

Plaats.

Dille wordt hier te lande in alle moeshoven gezaaid.

Tijd.

Het bloeit in juni en in augustus.

Naam.

Dit kruid heet in Grieks Anethon. In Latijn en in de apotheken Anethum. In Hoogduits Dyllen en Hochkraut. In Nederduits dille. In Frans anet.

Natuur.

Dille is warm tot bijna in de derde graad en droog tot in de tweede.

Kracht en Werking.

De opperste topjes van dille die met de zaden in water gekookt en gedronken worden zorgen ervoor dat de vrouwen veel zog in de borsten krijgen.

Dille laat ook de opblazingen, winden en krampen van de buik verdwijnen, stopt het overgeven en de toiletgang en laat de urine lossen in de manier als voor gebruikt.

Dille is ook zeer goed tegen het opstijgen en opklimmen van de baarmoeder als je het in water kookt en de warme damp die daar van komt van onder ontvangt.

Het zaad van dille dat warm gemaakt is waar vaak aan wordt geroken laat de hik en het opstijgen van de maag stoppen.

Het gebrande zaad van dille geneest de klieren en fronsjes in het fundament als het daarop gestreken wordt.

Het kruid dat geheel tot as verbrand is heelt en geneest de vochtige zweren vooral van de schaamdelen als het daarin gestrooid wordt.

Dille in olie gekookt verdeelt en laat scheiden, verzacht alle pijn, verwekt tot slapen en brengt alle ruwe koude gezwollen tot rijpheid.

Hindernis

Als je dille veel gebruikt maakt het slecht zicht en blindheid en verdroogt de natuur en het mannelijk zaad.